Scientific Bulletin of the Izmail State University of Humanities. Section Historical Sciences. Issue 50

DOI 10.31909/26168774.2020-(50)-4
УДК 94:[37-056.87](477)(092)

ISSUES OF EDUCATION IN CHARITABLE ACTIVITY OF G.P. GALAGANA

ПИТАННЯ ОСВІТИ В БЛАГОДІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ Г.П. ГАЛАГАНА

Тетяна Ткаченко
кандидат історичних наук, доцент
E-mail: tatiannatkachenko@gmail.com
ORCID: 0000-0001-8534-6091
Researcher ID: V-8577-2018
Університет Григорія Сковороди
в Переяславі, Україна

Tetyana Tkachenko
PhD of Historical Science,
Assistant Professor
E-mail: tatiannatkachenko@gmail.com
ORCID: 0000-0001-8534-6091
Researcher ID: V-8577-2018
Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav,
Ukraine

Вікторія Грукач
кандидат історичних наук, доцент
E-mail: Viktoriagrukach@gmail.com
ORCID: 0000-0003-4304-4831
Researcher ID: AAB-2005-2021
Університет Григорія Сковороди
в Переяславі, Україна

Viktoria Hrukach
PhD of Historical Science,
Assistant Professor
E-mail: Viktoriagrukach@gmail.com
ORCID: 0000-0003-4304-4831
Researcher ID: AAB-2005-2021
Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav,
Ukraine

ABSTRACT

In today's conditions of state development of Ukraine, education issues remain a priority to ensure the successful development of the country in accordance with the requirements of time. The reform of the national educational sector today actualizes the need to appeal to the historical past, which contains a powerful implementation of many of the tasks facing Ukrainian society. Charity, which constitutes a significant component of social activities, was an integral direction of support for the development of educational institutions in different periods of Ukrainian history. The article analyzes the significance of education issues in the charitable activities of the famous public and statesman G.P. Galagan, the content on the directions of his financial assistance in support of the development of the educational sector in Ukraine of the second half of the nineteenth century. Developed the idea that G.P. Galagan's charitable activities throughout his life were directed mainly to the development of education. For him, the issue of education of the younger generation was of priority. To this end, G.P. Galagan contributed to the opening of many primary and secondary educational institutions in Poltava province and college in Kiev. The Collegium of Pavel Galagan became one of the leading secondary education institutions in Kiev, whose graduates became worthy extensions of educational intentions of its founder. Realizing their desire to assist in solving educational problems at the time, he spared no financial cost. For educational needs, G.P Galagan sacrificed, along with great financial assistance, his own place and land holdings. The total costs of G.P. Galagan for the establishment and functioning of educational institutions in Ukraine were calculated by huge sizes. All the wealth owned by more than one generation of Galagans were transferred to the education and training of the younger generation of

Ukrainians. With his example of charitable donation in favor of the interests of his country in the direction of aiding the formation and development of education, he showed his commitment to the Ukrainian people and its future.

Key words: *G.P. Galagan, education, charity, educational institution, Collegium of Pavel Galagan, gymnasium, Pryluky district.*

Постановка проблеми й актуальність дослідження. В сучасних умовах державного розвитку України питання освіти залишаються пріоритетними для забезпечення успішного розвитку країни відповідно до вимог часу. Реформування національної освітньої галузі сьогодні актуалізує необхідність звернення до історичного минулого, що містить потужний досвід реалізації багатьох завдань, які постають перед українським суспільством. Благодійність становить вагому складову суспільної діяльності та є невід'ємним напрямом підтримки розвитку навчальних закладів у різні періоди української історії. Дослідження питань вітчизняного досвіду благодійної допомоги в галузі освіти другої половини XIX століття надає можливість використати накопичений потенціал для вирішення багатьох питань сучасного етапу розвитку українського суспільства, що і обумовлює актуальність обраної теми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання благодійності в галузі освіти в Україні другої половини XIX століття залишаються в центрі досліджень багатьох науковців та педагогів. Постать Г.П. Галагана та його участь у створенні та розвитку навчальних закладів привертала до себе увагу таких дослідників, як С. Білокінь (Білокінь, 1988), Н. Бондар, Н. Михайловіна (Бондар, Михайловіна, 1993), В. Ковалинський (Ковалинський, 1998), П. Павловський (Павловський, 1971), М. Смольніцька, А. Тимошенко, В. Половець (Половець, Тимошенко, 1999), В. Шапоренко (Шапоренко, 1998), (Смольніцька, 2001; Смольніцька, 2003), М. Будзар, Є. Ковальов (Будзар, Ковальов, 2020). У своїх працях науковці розглядають різні аспекти громадської, державної та благодійної діяльності Г.П. Галагана, водночас поза рамками уваги залишаються окремі питання його внеску в розбудову мережі навчальних закладів України другої половини XIX століття.

Метою статті є дослідження ролі та значення питань освіти в благодійній діяльності відомого громадського та державного діяча Г.П. Галагана, з'ясування змісту та напрямів його фінансової допомоги на підтримку розвитку освітньої галузі в Україні другої половини XIX століття.

Виклад основного матеріалу. Питання освіти були одними з визначальних у благодійній діяльності Г.П. Галагана. Свою участь у наданні допомоги розвитку навчальних закладів він розпочав з Полтавської губернії. Від початку відкриття Прилуцького повітового земства Г.П. Галаган став його активним діячем. Діяльності земству він надавав великого значення, вкрай поважно та з відповідальністю ставився до покладених на ці установи завдань. У заснуванні та функціонуванні виборних органів місцевого самоврядування він вбачав «міцну запоруку розвитку руської держави і завжди з гордістю називав себе земською людиною» (Марковский, 1916: 14). З ім'ям Г.П. Галагана у Прилуцькому повіті пов'язані ті поступальні зміни, які відбувалися у всіх губерніях держави. Як земський діяч він турбувався усіма без винятку питаннями. Однак, найбільше уваги Г.П. Галаган приділяв розвитку освіти, що, на його думку, було «запорукою матеріального, а, головне, морального розвитку народу, і у цій справі не може бути ніякої повільності і зупинок перед будь-якими жертвами» (Мищенко, 1888: 15). У вирішенні різних питань, пов'язаних із розвитком освіти у Прилуцькому повіті, Г.П. Галаган завжди залишався першим серед членів місцевої влади.

У 1874 р. Г.П. Галаган, який був у Прилуках повітовим предводителем дворянства, став головою училищної ради Прилуцького повіту Полтавської губернії. Повітові

училищні ради відповідали за відкриття та діяльність початкових народних училищ на своїй території. Вони мали здійснювати загальний нагляд за навчальним процесом в училищах, контролюючи при цьому успішність та ефективність їхньої діяльності. До обов'язків членів училищної ради відносилось також піклування про відкриття нових початкових народних училищ та покращення умов функціонування вже існуючих. Вони мали право надавати дозвіл на відкриття училищ міською і сільською громадами, або ж приватними особами. Також члени ради повинні були забезпечувати постачання початковим училищам, залежно від фінансових можливостей, навчальних посібників й підручників, затверджених міністром народної освіти та духовним відомством. Відповідала училищна рада і за кадрові питання. Члени ради були уповноважені затверджувати звання вчителів у початкових народних училищах та подавати відомості губернській училищній раді про ті училища й вчителів, які потребують допомоги та заслуговують нагороди. Поряд з цим повітова училищна рада надавала губернській училищній раді відомості щодо вчителів, яких потрібно звільнити із посади або взагалі заборонити їм подальшу викладацьку діяльність. Щорічно члени ради складали звіт про стан усіх народних училищ повіту та передавали його губернській училищній раді.

Г.П. Галаган свою діяльність на посаді голови повітової училищної ради розпочав із ретельного ознайомлення та з'ясування стану розвитку освіти в повіті. Розуміючи потребу в удосконаленні розвитку навчальних закладів повіту, він запропонував свою програму змін. Вже на початку 1876 р. земські збори Прилук ухвалили підготовлений Г.П. Галаганом план діяльності ради та проект плану необхідних перетворень у галузі освіти. Результатом виконання цього запропонованого плану стало те, що Прилуцький повіт за кількістю учнів, оснащеністю навчальних закладів та забезпеченістю викладацьким складом у 70-80-х рр. XIX ст. був одним з перших у Полтавській губернії (Мищенко, 1888: 16).

Завдяки наполегливості голови училищної ради виборні органи місцевого самоврядування і сільські товариства Прилуцького повіту суттєво збільшили фінансування закладів освіти. Так, з 1875 р. Сокиринське народне училище щорічно отримувало від земства 250 руб. і 75 руб. від сільського товариства (по 1 руб. від кожного двору) (Журналы заседаний и отчеты Пилуцкому уездному...: 33).

Окрім того, Г.П. Галаган доклав значних зусиль, щоб всі сільські початкові училища мали належні умови існування. Училища, які раніше містилися у крихітних, непристосованих для навчання хатинах, завдяки його турботам та клопотанням, перетворилися у добротні із зручними меблями навчальні заклади, які, за словами сучасників, не можна було зустріти в жодному з повітів Полтавської губернії (Прилукщина. Историческое.., (1888): 159).

Водночас, Г.П. Галагану належить і заслуга в тому, що в цей час значно поліпшилося матеріальне становище самих сільських учителів, які стали отримувати більшу оплату своєї праці. Для вирішення питання збільшення фінансування навчальних закладів Г.П. Галаган, поряд із коштами від земських установ та сільських товариств, залучив і матеріальну допомогу від місцевих землевласників. Натомість вони отримували можливість стати почесними піклувальниками навчальних закладів, яким надавали підтримку. Займаючись пошуком різних джерел фінансування закладів освіти, Г.П. Галаган і сам не залишався осторонь. Значні особисті пожертвування голови ради отримували майже всі створені училища, особливо в Ічні та в його родових помістях.

У 1876 р. на чергових губернських земських зборах Г.П. Галаган пожертвував власне помістя, що належало йому в с. Дегтярі Прилуцького повіту, для відкриття там навчального закладу. Загальна площа садиби з кам'яним будинком на шістдесят кімнат та флігелями, службовими приміщеннями, садом і городом становила близько 17 дес. (Марковский, 1916: 15). В тому ж році у жовтні там було відкрито Дегтярівське ремісниче училище, Г.П. Галаган до кінця свого життя залишався його почесним піклувальником.

Коли у 1887 р. для відкриття при училищі сільськогосподарського відділу виникла потреба у придбанні сільськогосподарської ферми, піклувальник пожертвував для цього прилеглі до навчального закладу земельні угіддя. Але хвороба, а незабаром і смерть Г.П. Галагана призупинила здійснення цього наміру.

Перебуваючи на посаді голови повітової училищної ради та виконуючи обов'язки предводителя дворянства Прилуцького повіту, Г.П. Галаган домігся того, що серед п'ятнадцяти прогімназій, відкриття яких 3 липня 1874 р. було ухвалене урядом, була і Прилуцька прогімназія (Отчет о состоянии Прилуцкой гимназии.., (1890): 14). Завдяки його численним клопотанням 22 вересня 1874 р. Прилуцька прогімназія розпочала свою діяльність. Вона була відкрита на базі Прилуцького повітового училища і мала два класи – підготовчий та перший, в яких навчалося всього 32 учні **(**Об участии губернского земства.., (1894): 16). Через кілька місяців, у січні 1875 р., прогімназія відкрила вже другий клас, куди перейшли учні з Ніжинської та Лубенської гімназій. Державне фінансування навчального закладу щорічно складало 9 121 руб., ще 2 000 руб. прогімназія отримувала як допомогу від міста. Поряд з цим, завдячуючи турботам Г.П. Галагана, Прилуцька прогімназія отримувала від Полтавського губернського та Прилуцького повітового земств щорічну підтримку в розмірі 4 200 руб., яка згодом збільшилася до 5 200 руб. (Отчет о состоянии Прилуцкой гимназии.., (1890): 21).

У жовтні 1876 р. Прилуцька прогімназія була переведена з непристосованого старого приміщення, яке тимчасово передала у користування земська установа Прилук, до перебудованого під потреби навчального закладу нового будинку. З відкриттям у 1876 р. нових класів навчальний заклад став дійсно прогімназією. Оскільки випускники були змушені продовжувати своє навчання у сусідніх повних гімназіях, з часом виникла потреба у розширенні навчального закладу. Усі клопотання перед урядом про виділення додаткових коштів на відкриття нових класів повітові земські збори Прилук делегували Г.П. Галагану. За його наполегливості земство Прилук для добудови нових навчальних приміщень виділило кошти у розмірі 21 810 руб., а сам Г.П. Галаган особисто пожертвував все необхідне для облаштування у закладі домової церкви (Отчет о состоянии Коллегии.., (1890): 290).

Свою діяльність гімназія у Прилуках розпочала 30 серпня 1882 р. У промові з нагоди її урочистого відкриття Г.П. Галаган, зокрема, відзначав, що «класична гімназія становить собою вищу школу дисципліни розуму для майбутніх спеціальних наукових занять і діяльності на різних нивах життя: суспільній, моральній та інтелектуальній» (Отчет о состоянии Коллегии.., (1890): 240). Всі учні Прилуцької гімназії отримували стипендію, кошти для якої у розмірі 5 000 руб. виділив Г.П. Галаган (Письма Галагану о постановлении Прилуцкой городской думы..: 2).

У 1883 р. у Прилуках була відкрита жіноча гімназія. Вона мала всього два класи, але вже у наступні роки гімназія доповнилася ще трьома класами, а з 1887 р. стала повним середнім навчальним закладом. Відкриття і розширення цих навчальних закладів було пов'язане з листуванням, клопотаннями та різного роду турботами, значну частину яких брав на себе Г.П. Галаган. З часу відкриття навчального закладу і до останніх днів життя він був почесним піклувальником спочатку Прилуцької прогімназії, а згодом і гімназії. Окрім того, він був піклувальником Ічнянського, Сокиринського, Дегтярівського, Гнилицького, Лебединського, Мостицького, Рудківського, Озерянського та Мирославського народних училищ **(**Галаган Г.П. На 1880 г. моя деятельность..: 1). Його дружина К.В. Галаган була почесною піклувальницею Прилуцької жіночої гімназії.

За великі пожертви на розвиток освіти повіту 6 червня 1880 р. Г.П. Галаган був обраний почесним громадянином Прилук. Повідомляючи Григорія Павловича про це звання, Прилуцька міська дума так відзначила його різноманітну діяльність: «Люблячи свою вітчизну та бажаючи допомогти народу в його матеріальних і моральних проблемах, Ви не шукали блискучої службової кар'єри поза своєю батьківщиною, але постійно

служили їй як громадський та земський діяч і при тому часто на таких посадах, які, будучи дуже скромними для Вашої освіти і суспільного становища, вимагали від Вас серйозної праці і матеріальних пожертв, але давали Вам можливість робити багато добра людності Вашої батьківщини» (Постановления Прилуцкой городской думы: 3). Згодом, у березні 1882 р., на засіданні Прилуцької міської думи з нагоди реформування Прилуцької прогімназії в гімназію, голова зборів зазначав, що «успішному вирішенню цієї важливої справи місто зобов'язане своєму почесному громадянину Г.П. Галагану» (Выписка из журнала Прилуцкой городской думы: 4). Від імені міської думи благодійнику була висловлена подяка, а його портрет встановили у приміщенні думи.

Іншим місцем прояву благодійної діяльності Г.П. Галагана в галузі освіти став Київ, де на його кошти був заснований середній навчальний заклад – Колегія Павла Галагана. Загальні пожертви на її відкриття та утримання склали близько 1 млн. 200 тис. руб. (Мищенко, 1888: 43). До навчального закладу приймалися юнаки, які отримували освіту за останні чотири класи гімназії. Г.П. Галаган прагнув разом з освітньою підготовкою надати вихованцям Колегії можливість отримати виховання «з правильним розумовим і моральним розвитком, з міцним і визначеним напрямком вільного від байдужості до всього, що складає основи руського життя» (Двадцатипятилетие Коллегии..: 35). Як заклад, що здійснював підготовку юнаків до вступу в університет, Колегія Павла Галагана перебувала під постійним патронатом Київського університету. Університетська рада здійснювала нагляд за навчально-виховним процесом закладу, що сприяло якісній підготовці юнаків до їхнього вступу в університет.

Відповідно до свого статуту навчальна програма Колегії ґрунтувалася на основних положеннях гімназійного статуту від 19 листопада 1864 р. і за обсягом охоплювала навчальні дисципліни трьох старших класів класичних гімназій Міністерства народної освіти. З метою надання юнакам більш поглиблених знань рада Колегії дещо збільшила навчальне навантаження у кожному класі. Попереджуючи можливість шкідливого впливу посиленого навчального навантаження на фізичний та розумовий розвиток вихованців, радою Колегії було прийняте рішення про відкриття ще одного класу – четвертого, що передбачувалося статутом (Двадцатипятилетие Коллегии..: 63). Збільшення загального терміну навчання в перші роки функціонування закладу допомогло Колегії уникнути необхідності подальших організаційних змін, пов'язаних із запровадженням у 1875 р. восьмирічного терміну навчання у класичних гімназіях.

Державного фінансування на своє функціонування Колегія не отримувала. Всі витрати, пов'язані з відкриттям та діяльністю закладу, взяла на себе родина Галаганів. Перед відкриттям Колегії у травні 1871 р. вони передали у довічну власність закладу власні помістя у Полтавській та Чернігівській губерніях. Це повинно було стати постійним надійним джерелом стабільного існування навчального закладу. Загальна площа пожертвуваних земель, більша частина яких була успадкована Г.П. Галаганом по жіночій лінії від Розумовських, становила 8 тис. десятин, вартість котрих на той час складала 275 200 руб. (Журнал соединённых Департаментов..: 6). Колегія Павла Галагана отримала у своє володіння Михайлівське помістя Золотоніського повіту, Рудьківське помістя Козельського повіту та Мостицьке помістя Козелецького повіту. Згодом Г.П. Галаган пожертвував Колегії ще й власний маєток Покорщину, що знаходився на околиці повітового міста Козельця Чернігівської губернії. Його загальна площа становила близько 33 дес. (К истории Коллегии..: 27). Маєток прилаштували як літній будиночок для відпочинку юнаків та викладацького персоналу Колегії. За життя засновника та його дружини утримання Покорщини та необхідні ремонтні витрати здійснювалися за їх власний рахунок.

Для позбавлення зайвих турбот Колегії Павла Галагана, що виникали з вирішенням господарських справ щодо утримання маєтків, управління ними Г.П. Галаган залишив за собою, гарантуючи при цьому щонайменший річний прибуток у розмірі 12 000 руб.

(Нечипоренко, 1890: 12). Однак, завдяки його успішній господарській діяльності прибутки з помість постійно зростали. Сума прибутків за період управління Г.П. Галаганом переданими Колегії маєтками склала 350 883 руб., що у середньому становило 20 640 руб. на рік (Протоколы заседаний Совета Коллегии Павла Галагана. 1880 - 1889 гг.: 9).

У 1885 р. рада Колегії Павла Галагана разом з її почесним піклувальником, яким був Г.П. Галаган, прийняла рішення про продаж одного із маєтків закладу, що знаходився біля с. Мостище Чернігівської губернії (Протоколы заседаний Совета Коллегии Павла Галагана. 1880 - 1889 гг.: 41). На ці кошти були побудовані нове приміщення лікарні та дві квартири для викладачів. У тому ж році для створення шкіл у маєтках Колегії – Рудьківці, Мостищах, Михайлівці та Великій Деркачівці Полтавської та Чернігівської губерній – селянським товариствам були пожертвувані частина земельних ділянок (Двадцатипятилетие Коллегии…: 137).

Г.П. Галаган та його дружина здійснювали щедрі пожертви для забезпечення Колегії усім необхідним навчальним обладнанням для проведення занять. Вони передали для вихованців колекцію картин, що прикрашали навчальні приміщення закладу. Серед навчальних приміщень Колегії Павла Галагана знаходився музичний кабінет, створенням якого слід було завдячувати дружині засновника закладу К.В. Галаган. У користування вихованців вона передала два рояля, фись-гармонію, орган, вартість якого становила 2 000 руб. (Десятилетие Коллегии…: 42). Пізніше, у 1895 р. К.В. Галаган подарувала вихованцям Колегії найбільш цінні для неї речі. Це були піаніно та віолончель, що належали її покійному сину (Отчет - ежегодник Коллегии.., (1895): 11). Для вихованців закладу Г.П. Галаган подарував коштовну нумізматичну колекцію, яка налічувала 500 російських монет, 32 російські медалі, два кредитні квитки старого зразка, 29 іноземних монет і один нашийний знак. Загальна вартість колекції становила 1 664 руб. (Двадцатипятилетие Коллегии…: 219).

На кошти Г.П. Галагана у навчальному закладі було обладнано природничо-науковий кабінет. Вже у перший навчальний рік Колегія отримала від засновника 176 різноманітних приладів, загальна вартість яких склала 1 566 руб. (Десятилетие Коллегии…: 131). Колегія Павла Галагана мала величезну бібліотеку, яка була створена дружиною засновника і складалася з чотирьох книгозбірень: основної, або фундаментальної, учнівської, навчальних посібників та нотної. Щороку для поповнення бібліотечного фонду Колегії правління закладу виділяло кошти у розмірі 300 – 500 руб. (Протоколы заседаний правления Коллегии Павла Галагана. 1874 – 1879 гг.: 9). Вартість книг була дорогою і тому правління Колегії не мало можливості купувати їх у великій кількості. Бібліотеку закладу взяла під свою опіку К.В. Галаган, поповнюючи фонди за власний рахунок.

У січні 1889 р. згідно заповіту засновника у власність Колегії Павла Галагана перейшла не менш унікальна за своїм значенням родинна бібліотека Галаганів (Отчет о состоянии Коллегии.., (1890): 45). За життя засновника вона знаходилася у Сокиринцях і налічувала 861 книгу (Каталог библиотеки Г.П. Галагана...: 1-38). Окрім колекції книг Г.П. Галаган пожертвував Колегії цінну збірку карт, планів і схем, серед яких – карта Франції 1692 р., план Версаля 1693 р., карта Російської імперії 1833 р., атлас Російської імперії 1742 р., а також плани Києва, Москви, Лондона, Берліна, Неаполя, Лісабона, Константинополя та ін. (Каталог библиотеки Г.П. Галагана...: 14-15).

Після смерті Г.П. Галагана у власність Колегії Пала Галагана за його розпорядження перейшли Макіївський маєток, Лебединський маєток та хутір Романиха Прилуцького повіту Полтавської губернії, загальна площа яких складала 4848 дес. (Нечипоренко, 1890: 14). На території Макіївського маєтку, що знаходився у м. Макіївка Ніжинського повіту Чернігівської губернії, окрім різноманітних сільськогосподарських споруд, розміщувалися також винокурний та цегельний заводи. Таким чином, величезні маєтки, якими володіли Галагани, були пожертвувані Колегії Павла Галагана та її вихованцям. За словами

редактора часопису «Киевская старина» Ф.Г. Лебединцева, Г.П. Галаган «всю надмірність для себе вже давно відписав Колегії, а сам їздив на звичайному візку і жив не за чином» (Ковалинский, 1998: 68).

Г.П. Галаган разом з дружиною жертвували Колегії величезні кошти. Утримання та функціонування закладу вимагало значного фінансування. Витрати Колегії були більшими, ніж передбачалося. І тому Г.П. Галаган особисто оплачував частину рахунків, які офіційно не фіксувалися у кошторисі закладу. За кошти благодійників здійснювалися покриття дефіциту бюджету Колегії, що у загальному становило майже 60 000 руб., проводилися щорічні ремонти приміщень і меблів, придбання необхідного навчального приладдя та ін. (Мищенко, 1888: 43).

Висновки. Благодійна діяльність Г.П. Галагана протягом усього його життя спрямовувалася, головним чином, на розвиток освіти. Для нього питання виховання та освіти підростаючого покоління мало пріоритетне значення. Реалізуючи свій намір надати допомогу у вирішення освітніх завдань, що поставали на той час, він не шкодував фінансів. Сумарні пожертви Г.П. Галагана на заснування та функціонування навчальних закладів в Україні обраховувалися величезними розмірами. Всі статки, якими володіло не одне покоління Галаганів, були передані справі виховання та навчання молодого покоління українців. Своїм прикладом благодійної пожертви на користь інтересів своєї країни в напрямі допомоги становленню та розвитку освіти він засвідчив свою відданість українському народу та його майбутньому.

ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРА

Білокінь С. (1988). Колегія Павла Галагана. *Київ.* № 8. С. 144-149.

Бондар Н., Михайловіна Н. (1993). Школа академіків. *Наука і суспільство.* № 31. С. 14-17.

Григорій Галаган. Журнал (1836-1841) (2020) / упорядк., вступ. та прикін. ст., комен.: М. Будзар, Є. Ковальов; за ред. І. Колесник. Київ: StreamArLine. 248 с.

Державний архів м. Києва (далі – ДАК). Ф. 185. Колегія Павла Галагана. Оп. 1. Спр. 1292. Протоколы заседаний правления Коллегии Павла Галагана. 1874 - 1879 гг. 67 арк.

ДАК. Ф. 185. Колегія Павла Галагана. Оп. 1. Спр. 1285. Протоколы Коллегии Павла Галагана. 1870-1877 гг. 73 арк.

ДАК. Ф. 185. Колегія Павла Галагана. Оп. 1. Спр. 1298. Протоколы заседаний Совета Коллегии Павла Галагана. 1880-1889 гг. 85 арк.

ДАК. Ф. 185. Колегія Павла Галагана. Оп. 1. Спр. 1300. Протоколы заседаний правления Коллегии Павла Галагана. 1881 – 1889 гг. 82 арк.

Двадцатипятилетие Коллегии Павла Галагана в Киеве (1 окт. 1871 - 1 окт. 1896 года) (1890) / Под ред. А.И. Степовича. Киев: Тип И.И. Чоколова. 409 с.

Десятилетие Коллегии Павла Галагана в Киеве (1882). Киев. 75 с.

Ежегодник Коллегии Павла Галагана с 1 октября1896 по 1 октября 1897 г. (1897). Киев: Тип. И.И. Чоколова. 195 с.

Ежегодник Коллегии Павла Галагана с 1 октября1897 по 1 октября 1898 г. (1898). Киев: Тип. И.И. Чоколова. 278 с.

Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського (далі – ІР НБУ ім. В.І. Вернадського). Ф. 1. Літературні матеріали. Спр. 154. Журналы заседаний и отчеты Пилуцкому уездному земскому собранию. 22 арк.

ІР НБУ ім. В.І. Вернадського. Ф. 1. Історичні матеріали. Спр. 262. Постановления Прилуцкой городской думы. 26 арк.

ІР НБУ ім. В.І. Вернадського. Ф. 1. Літературні матеріали. Спр. 6854. Галаган Г.П. На 1880 г. моя деятельность распространяется на следующие части. 14 арк.

ІР НБУ ім. В.І. Вернадського. Ф. 2. Історичні матеріали. Спр. 263. Выписка из

журнала Прилуцкой городской думы. 8 арк.

ІР НБУ ім. В.І. Вернадського. Ф. 119. Галагани (родовий фонд). Спр. 13. Каталог библиотеки Г.П. Галагана к 1 января 1853 г. 38 арк.

ІР НБУ ім. В.І. Вернадського. Ф. 120. Колегія Павла Галагана. Спр. 58. Журнал соединенных Департаментов Государственного Совета от 25 мая 1870 г. по проекту устава Коллегии Павла Галагана. 14 арк.

ІР НБУ ім. В.І. Вернадського. Ф. 179. Степович А.І. Спр. 163. К истории Коллегии Павла Галагана. 18 арк.

Ковалинский В.В. (1998). Меценаты Киева. Киев: Кий. 523 с.

Марковский М. (1916). Поминка об учредителе Коллегии Павла Галагана. *Ежегодник Коллегии Павла Галагана. С 1 октября 1912 года по 1 октября 1913 года. Год 18-й.* Киев: Тип. С.В. Кульженко. С. 3-42.

Мищенко Ф. (1888). Г.П. Галаган. *Киевская старина.* № 11. С. 3-25.

Нечипоренко И.И. (1890). Поминка по учредителе и почетном попечителе Григорие Павловиче Галагане, читанная на акте Коллегии Павла Галагана 1 октября 1889 года. *Отчет о состоянии Коллегии Павла Галагана. С 1-го октября 1886 года по 1-е октября 1890 года.* Киев: Тип. К.Н. Милевского, 61 с.

Об участии губернского земства в развитии начального образования и в распространении грамотности. Доклад губернской земской управы Полтавского губернского земского собрания XXX очередного созыва (1894). Полтава. 21 с.

Открытие Коллегии Павла Галагана в Киеве (1871). Киев: Тип М.П. Фрица. 32 с.

Отчет о состоянии Коллегии Павла Галагана с 1 октября 1886 г. по 1 октября 1890 г. (1890). Киев: Тип. К.Н. Милевского. 98 с.

Отчет о состоянии Прилуцкой гимназии за 1912 - 1913 учебный год (1914) / сост. И. Якимовский. Прилуки. 118 с.

Отчет-ежегодник Коллегии Павла Галагана с 1 октября 1894 г. по 1 октября 1895 г. (1895). Киев: Тип. И.И. Чоколова. 67 с.

Павловський П.Ф. (1971). До 100-річчя Колегії Павла Галагана в Києві. *Український історичний журнал.* № 10. С. 129-131.

Половець В., Тимошенко А. (1999). Г.П. Галаган (1819-1888). До 180-річчя від дня народження. *Сіверянський літопис*. № 2. С. 63-70.

Прилукщина. Историческое и статистическое описание территории Прилуцкого уезда Полтавской губернии (1888) / Под ред. Маценка В.А. Ромны: Тип. К.З. Куюта. Ч. 1. 240 с.

Смольніцька М.К. (2001). Колегія Павла Галагана: маловідомі сторінки історії. *Україна XX ст.: культура, ідеологія, політика.* Вип. 5. С. 14-27.

Смольніцька М.К. (2003). Просвітницька діяльність колегії Павла Галагана в кінці XIX – на початку XX століття. *Проблеми історії України XIX - початку XX ст.* Вип. 6. С. 303-318.

Тимошенко А. (2002). Колегія Павла Галагана (до 130-річчя з дня заснування). *Сіверянський літопис*. № 4. С. 46-51.

Центральний державний історичний архів України у м. Києві. Ф. 1475. Родовий фонд Галаганів. Оп. 1. Спр. 236. Письма Галагану о постановлении Прилуцкой городской думы об учреждении стипендии при Прилуцкой прогимназии и присоединении ее к Коллегии Павла Галагана. 18 января 1875 г. 18 арк.

Шапоренко В.В. (1998). Меценати з Чернігівщини: Галагани і Тарновські. *Література та культура Полісся.* Вип. 11. С. 108-114.

REFERENCES

Bilokin S. (1988). Kolehiia Pavla Halahana [Collegium of Pavel Galagan]. *Kyiv* [Kiev].

№ 8. S. 144-149. [in Ukrainian].

Bondar N., Mykhailovina N. (1993). Shkola akademikiv [School of academics]. *Nauka i suspilstvo* [Science and society]. № 31. S. 14-17. [in Ukrainian].

Desyatiletie Kollegii Pavla Galagana v Kieve [The 10th anniversary of Collegium of Pavel Galagan in Kiev] (1882). Kiev. 75 s. [in Ukrainian].

Dvadtsatipyatiletie Kollegii Pavla Galagana v Kieve [The 25th anniversary of Collegium of Pavel Galagan in Kiev] (1 okt. 1871 – 1 okt. 1896 goda) (1896) / Pod red. A.I. Stepovicha. Kiev: Tip I.I. Chokolova. 409 s. [in Ukrainian].

Ezhegodnik Kollegii Pavla Galagana s 1 oktyabrya1896 po 1 oktyabrya 1897 g. [Yearbook of the Collegium of Pavel Galagan from October 1, 1896 to October 1, 1897] (1897). Kiev: Tip. I.I. Chokolova. 195 s. [in Ukrainian].

Ezhegodnik Kollegii Pavla Galagana s 1 oktyabrya1897 po 1 oktyabrya 1898 g. [Yearbook of the Collegium of Pavel Galagan from October 1, 1897 to October 1, 1898] (1898). Kiev: Tip. I.I. Chokolova. 278 s. [in Ukrainian].

Galagan G.P. Na 1880 g. moya deyatel'nost' rasprostranyaetsya na sleduyushchie chasti [Galagan G.P. In 1880 my activity extends to the following parts]. F. 1. Literaturni materialy Spr. 6854. 14 ark. [Fund 1 Literary materials Fail 26854] Instytut rukopysu Natsionalnoi biblioteky Ukrainy im. V.I. Vernadskoho [Manuscript Institute of the National Library of Ukraine named of V.I. Vernadsky, Kyiv] (dali – IR NBU im. V.I. Vernadskoho). [in Ukrainian].

Hryhorii Halahan. Zhurnal [Gregory Galagan. Magazine] (1836 – 1841) (2020) / uporiadk., vstup. ta prykin. st., komen.: M. Budzar, Ye. Kovalov; za red. I. Kolesnyk. Kyiv: StreamArLine. 248 s. [in Ukrainian].

K istorii Kollegii Pavla Galagana [To the history of the Collegium of Pavel Galagan] F. 179. Stepovych A.I. Spr. 163. 18 ark. [Fund 179 Stepovych A.I. Fail 163]. IR NBU im. V.I. Vernadskoho. [Manuscript Institute of the National Library of Ukraine named of V.I. Vernadsky, Kyiv]. [in Ukrainian].

Katalog biblioteki G.P. Galagana k 1 yanvarya 1853 g. [G.P. Galagan's library catalog by January 1, 1853]. F. 119. Halahany (rodovyi fond). Spr. 13 16 ark. [Fund 119 Galagany (ancestral fund) Fail 13]. IR NBU im. V.I. Vernadskoho. [Manuscript Institute of the National Library of Ukraine named of V.I. Vernadsky, Kyiv]. [in Ukrainian].

Kovalinskiy V.V. (1998). Metsenaty Kieva [Patrons of Kiev]. Kiev: Kiy [Kiev: Kiy]. 523 s. [in Ukrainian].

Markovskiy M. (1916). Pominka ob uchreditele Kollegii Pavla Galagana [Memorial service of the founder of the Collegium of Pavel Galagan]. Ezhegodnik Kollegii Pavla Galagana. S 1 oktyabrya 1912 goda po 1 oktyabrya 1913 goda. God 18-y [Yearbook of Collegium of the Pavel Galagan. From October 1, 1912 to October 1, 1913. Year 18]. Kiev: Tip. S.V. Kul'zhenko. S. 3-42. [in Ukrainian].

Mishchenko F. (1888). G.P. Galagan [G.P. Galagan.]. Kievskaya starina [Kiev antiquity]. № 11. S. 3-25. [in Ukrainian].

Nechiporenko I.I. (1890). Pominka po uchreditele i pochetnom popechitele Grigorie Pavloviche Galagane, chitannaya na akte Kollegii Pavla Galagana 1 oktyabrya 1889 goda [Memorial service for the founder and honorary trustee Grigoriy Pavlovich Galagan, read at the act of the Collegium of Pavel Galagan on October 1, 1889]. Otchet o sostoyanii Kollegii Pavla Galagana. S 1-go oktyabrya 1886 goda po 1-e oktyabrya 1890 goda [Report on the state of the Collegium of Pavel Galagan. From October 1, 1886 to October 1, 1890]. Kiev: Tip. K.N. Milevskogo, 61 s. [in Ukrainian].

Ob uchastii gubernskogo zemstva v razvitii nachal'nogo obrazovaniya i v rasprostranenii gramotnosti. Doklad gubernskoy zemskoy upravy Poltavskogo gubernskogo zemskogo sobraniya XXX ocherednogo sozyva [On the participation of the provincial zemstvo in the development of primary education and in the spread of literacy. Report of the provincial zemstvo council of the Poltava provincial zemstvo assembly of the XXX next convocation] (1894).

Poltava. 21 s. [in Ukrainian].

Otchet o sostoyanii Kollegii Pavla Galagana s 1 oktyabrya 1886 g. po 1 oktyabrya 1890 g. [Report on the state of the Collegium of Paul Galagan from October 1, 1886 to October 1, 1890] (1890). Kiev: Tip. K.N. Milevskogo. 98 s. [in Ukrainian].

Otchet o sostoyanii Prilutskoy gimnazii za 1912 – 1913 uchebnyy god [Report on the state of the Prilutsk gymnasium for the academic year 1912 – 1913] (1914) / sost. I. Yakimovskiy. Priluki. 118 s. [in Ukrainian].

Otchet-ezhegodnik Kollegii Pavla Galagana s 1 oktyabrya 1894 g. po 1 oktyabrya 1895 g. [Annual report of the Collegium of Pavel Galagan from October 1, 1894 to October 1, 1895] (1895). Kiev: Tip. I.I. Chokolova. 67 s. [in Ukrainian].

Otkrytie Kollegii Pavla Galagana v Kieve [Opening of the Collegium of Pavel Galagan in Kiev] (1871). Kiev: Tip M.P. Fritsa. 32 s. [in Ukrainian].

Pavlovskyi P.F. (1971). Do 100-richchia Kolehii Pavla Halahana v Kyievi [To the 100th anniversary of the College of Pavel Galagan in Kyiv]. Ukrainskyi istorychnyi zhurnal [Ukrainian Historical Journal]. № 10. S. 129-131. [in Ukrainian].

Pis'ma Galaganu o postanovlenii Prilutskoy gorodskoy dumy ob uchrezhdenii stipendii pri Prilutskoy progimnazii i prisoedinenii ee k Kollegii Pavla Galagana. 18 yanvarya 1875 g. [Letters to Galagan on the resolution of the Prilutsk City Duma on the establishment of a scholarship at the Prilutsk Progymnasium and its joining the Collegium of Pavel Galagan. January 18, 1875]. F. 1475. Rodovyi fond Halahaniv Op. 1. Spr. 236. 18 ark. [Fund 1475 Ancestral fund of the Galagans Inventori 1. Fail 236]. Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy u m. Kyievi [Central State Historical Archive of Ukraine, Kyiv]. [in Ukrainian].

Polovets V., Tymoshenko A. (1999). H.P. Halahan (1819-1888). Do 180-richchia vid dnia narodzhennia [G.P. Galagan (1819-1888). To the 180th anniversary of his birth]. Siverianskyi litopys [Severyansky chronicle]. № 2. S. 63-70. [in Ukrainian].

Postanovleniya Prilutskoy gorodskoy dumy [Resolutions of the Prilutsk City Duma] F. 1. Istorychni materialy Spr. 262. 26 ark. [Fund 1 Historical materials Fail 262]. IR NBU im. V.I. Vernadskoho [Manuscript Institute of the National Library of Ukraine named of V.I. Vernadsky, Kyiv]. [in Ukrainian].

Prilukshchina. Istoricheskoe i statisticheskoe opisanie territorii Prilutskogo uezda Poltavskoy gubernii [Prilukshchyna. Historical and statistical description of the territory of the Prilutsk district of the Poltava province] (1888) / Pod red. Matsenka V.A. Romny: Tip. K.Z Kuyuta. Ch. 1. 240 s. [in Ukrainian].

Protokoly Kollegii Pavla Galagana 1870 – 1877 gg [Minutes of the Collegium of Pavel Galagan]. F. 185. Kolehiia Pavla Halahana Op. 1. Spr. 1285. 73 ark. [Fund 185 The Collegium of Pavel Galagan Inventori 1. Fail 1285]. DAK [State Archives of Kyiv, Kyiv]. [in Ukrainian].

Protokoly zasedaniy pravleniya Kollegii Pavla Galagana 1874 – 1879 gg [Minutes of the board meetings of the Collegium of Pavel Galagan 1874 – 1879]. F. 185. Kolehiia Pavla Halahana Op. 1. Spr. 1292. 67 ark. [Fund 185 The Collegium of Pavel Galagan Inventori 1. Fail 1292] Derzhavnyi arkhiv m. Kyieva [State Archives of Kyiv, Kyiv] (dali – DAK). [in Ukrainian].

Protokoly zasedaniy pravleniya Kollegii Pavla Galagana 1881 - 1889 gg. [Minutes of the board meetings of the Collegium of Pavel Galagan 1881 - 1889] F. 185. Kolehiia Pavla Halahana Op. 1. Spr. 1300. 82 ark. [Fund 185 The Collegium of Pavel Galagan Inventori 1. Fail 1300] DAK [State Archives of Kyiv, Kyiv]. [in Ukrainian].

Protokoly zasedaniy Soveta Kollegii Pavla Galagana 1880 – 1889 gg. [Minutes of the meetings of the Board of Collegium of Pavel Galagan 1880 – 1889]. F. 185. Kolehiia Pavla Halahana Op. 1. Spr. 1298. 85 ark. [Fund 185 The Collegium of Pavel Galagan Inventori 1. Fail 1298] DAK [State Archives of Kyiv, Kyiv]. [in Ukrainian].

Shaporenko V.V. (1998). Metsenaty z Chernihivshchyny: Halahany i Tarnovski [Patrons from Chernihiv region: Galagany and Tarnovsky]. Literatura ta kultura Polissia [Literature and

culture of Polissya]. Vyp. 11. S. 108-114. [in Ukrainian].

Smolnitska M.K. (2001). Kolehiia Pavla Halahana: malovidomi storinky istorii [The College of Pavel Galagan: little-known pages of history]. Ukraina XX st.: kultura, ideolohiia, polityka [Ukraine of the XX century: culture, ideology, politics]. Vyp. 5. S. 14-27. [in Ukrainian].

Smolnitska M.K. (2003). Prosvitnytska diialnist kolehii Pavla Halahana v kintsi XIX - na pochatku XX stolittia [Educational activity of the college of Pavel Galagan in the end of the XIX - beginning of the XX century]. Problemy istorii Ukrainy XIX - pochatku XX st. [Problems of the history of Ukraine in the XIX – early XX centuries]. Vyp. 6. S. 303-318. [in Ukrainian].

Tymoshenko A. (2002). Kolehiia Pavla Halahana (do 130-richchia z dnia zasnuvannia) [The College of Pavel Galagan (to the 130th anniversary of its foundation)]. Siverianskyi litopys [Severyansky chronicle]. № 4. S. 46-51. [in Ukrainian].

Vypiska iz zhurnala Prilutskoy gorodskoy dumy [Extract from the journal of the Prilutsk City Duma] F. 1. Istorychni materialy Spr. 263. 8 ark. [Fund 2 Historical materials Fail 263] Instytut rukopysu Natsionalnoi biblioteky Ukrainy im. V.I. Vernadskoho [Manuscript Institute of the National Library of Ukraine named of V.I. Vernadsky, Kyiv]. [in Ukrainian].

Zhurnal soedinennykh Departamentov Gosudarstvennogo Soveta ot 25 maya 1870 g. po proektu ustava Kollegii Pavla Galagana [Journal of the United Departments of the State Council dated May 25, 1870 according to the draft charter of the Collegium of Pavel Galagan]. F. 120. Kolehiia Pavla Halahana. Spr. 8. 14 ark. [Fund 120 The Collegium of Pavel Galagan Fail 8]. IR NBU im. V.I. Vernadskoho. [Manuscript Institute of the National Library of Ukraine named of V.I. Vernadsky, Kyiv]. [in Ukrainian].

Zhurnaly zasedaniy i otchety Pilutskomu uezdnomu zemskomu sobraniyu [Meeting journals and reports to the Pilutsky district zemstvo assembly]. F. 1. Literaturni materialy. Spr. 154. 22 ark. [Fund 1 Literary materials Fail 154] IR NBU im. V.I. Vernadskoho. [Manuscript Institute of the National Library of Ukraine named of V.I. Vernadsky, Kyiv]. [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

В сучасних умовах державного розвитку України питання освіти залишаються пріоритетними для забезпечення успішного розвитку країни відповідно до вимог часу. Реформування національної освітньої галузі сьогодні актуалізує необхідність звернення до історичного минулого, що містить потужний досвід реалізації багатьох завдань, які постають перед українським суспільством. Благодійність, що становить вагому складову суспільної діяльності, була невід'ємним напрямом підтримки розвитку навчальних закладів у різні періоди української історії. У статті аналізується значення питань освіти в благодійній діяльності відомого громадського та державного діяча Г.П. Галагана, з'ясовується зміст на напрями його фінансової допомоги на підтримку розвитку освітньої галузі в Україні другої половини XIX ст. Розвинуто думку, що благодійна діяльність Г.П. Галагана протягом усього його життя спрямовувалася, головним чином, на розвиток освіти. Для нього питання виховання та освіти підростаючого покоління мала пріоритетне значення. З цією метою Г.П. Галаган сприяв відкриттю багатьох початкових та середніх навчальних закладів у Полтавській губернії та колегії в Києві. Колегія Павла Галагана стала одним з передових закладів середньої освіти в Києві, випускники якої стали гідними продовжувачами навчально-виховних намірів її засновника. Реалізуючи своє прагнення надати допомогу у вирішення освітніх завдань, що поставали на той час, він не шкодував фінансових витрат. Для освітніх потреб Г.П. Галаган жертвував, поряд з великою фінансовою допомогою, власними помістями та земельними володіннями. Сумарні витрати Г.П. Галагана на заснування та функціонування навчальних закладів в Україні обраховувалися величезними розмірами. Всі статки, якими володіло не одне покоління Галаганів, були передані справі виховання та навчання молодого покоління українців. Своїм прикладом благодійної пожертви на користь інтересів своєї країни в напрямі допомоги становленню та розвитку освіти він засвідчив свою відданість українському народу та його майбутньому.

Ключові слова: *Г.П. Галаган, освіта, благодійність, навчальний заклад, Колегія Павла Галагана, гімназія, Прилуцький повіт.*